

Az utolsó zongorázás

Mintha alma lenne benne! De mért nem körte, macskafej, egy marék szaloncukor, vagy egy 60 wattos villanyégő? Hiszen a kezemben tartva egyikkel sem tudnám szépen leütni a billentyűket. A zongoratanárnő elmondta még ötvenszer, hogy mintha alma lenne benne, úgy. Kint szürkülni kezdett, felállt, nagy, katonás léptekkel ment a terem ajtajáig, és felkapcsolta a lámpákat. Ettől végképp besötétedett. Újra kezdtük a darabot, almástul. A zongoratanárnőnek olyan volt az írása, mint a lépte: csupa nagy, agresszív betűvel írt az ellenőrzőmbe. Otthon, ha kinyitottam a füzetkét, már akkor elment a kedvem a gyakorlástól. Néhány évig mégis szenvedtünk egymástól, aztán egyik délután, zongoraóra előtt bemásztam az asztal alá, körben fölborogattam a székeket, a széklábak lőrésein át kidugtam a légguskánk csövét, és folyamatosan mondtam: én nem megyek többé zongoraórára. Szüleim azt mondták, hogy rendben van, ha ennyire utálok, akkor ne menjek, de valami zenét kell tanulni, válasszak például valamilyen fúvós hangszert, hiszen olyan ügyesen furulyáztam. Klarinétozni kezdtem, ami nem is ment rettentő rosszúl, főleg mikor már Ágihoz jártam, de a kötelező szolfézsórákat nem bírtam. Gyűlöltem a szolmizálást, nem is értettem, minek bonyolítani ezzel a zenélést, amikor a hangoknak van saját, eredeti nevük: a cisz az cisz, nem dó vagy ré vagy mi vagy fi. Ha elmentem szolfézsórára, az csak Eszter miatt volt, aki persze jókat röhögött rajtam, hogy milyen hülye vagyok az egészhez. Karcsi bácsi pedig kinyitotta a száját, sosem felejttem el repedezett, remegő nyelvét, és énekelte, hogy lá. Nekünk akkor egy kopasz bácsi volt, de azóta eltelt harminc év, és most is ugyanúgy néz ki, valószínű remeg is repedezett nyelve, mikor meg akarja értetni, hogy hol van a lá. Volt olyan év, Eszter vonzása ellenére, hogy három igazolt hiányzásom volt és huszonhárom igazolatlan. Egyest is kaptam év végén. Aztán apám valahogy elintézte, hogy felmentsenek szolfézsóból. Rendben van, mondta Karcsi bácsi, csak aztán meg ne lássalak a Zeneakadémián, mint a nővéredet! Nem így lett, mert amikor fölvettek a Konzervatóriumba zeneszerzés szakra, akkor persze találkoztunk, de azt végképp nem gondoltam, hogy majd negyed század elteltével, a gimnáziumban ének szakra járó lányommal négy éven át, késő estig Szőnyi Erzsébet példatárát bújjuk a pianínónál, népdalokat szolmizálunk, Bach-korálokot transzponálunk, s igaz, sokat nevtünk közben, de sokszor éreztem, hogy Karcsi bácsi is elégedetten nevet: ami késik, nem múlik. Kamasz voltam, természetesen folyamatosan szerelmes, vagyis nem éppen a klarinétozás volt, ami meghatározta napjaimat. Egyszer bekötöttem a kezem, elmentem Ágihoz az órára, mutattam neki, hogy lám, nem tudok játszani. Kicsit nézett rám, aztán azt mondta, legközelebb leveszi a kötést, és hazaküldött. Boldogan mentem fontosabb dolgaim után, csak a következő klarinétóra előtt kezdtem izgulni, hiszen a sebnek nyoma sem volt a kezemen. Ági nem szólt semmit sem, klarinétoztunk. Közben magam megtanultam valamennyire gitározni, még az általános iskolában megalakult a Rendhagyó Quartett, amiben négy lány énekelt, és én kísértem őket. Voltak fellépéseink névadó ünnepségeken, iskolai eseményeken, egyszer Csillebércen is voltunk, ahol olyan sikerünk volt a táborlakók előtt, hogy tovább írtuk alá a piros úttörőnyakkendőket, mint amíg a fellépésünk tartott. Egyszer nálunk járt két könnyűzenész, még a nővérem szerezte be őket, nekik megmutattam az egyik saját dalom, amitől teljesen elképedtek. Miért C-dúr, cisz-moll, gisz-moll, E-dúr, és újra? Nem lehetne egyszerűbben, mondjuk C-dúr, F-dúr, C-dúr, G-dúr? Nem, gondoltam, de aztán írtak nekünk egy dalt, körülbelül az említett akkordokból, bár lehet, hogy egy a-moll is volt benne, és azzal tényleg nagy sikert értünk el mindenütt, még a televízióban, a Tízen Túliak Társaságában is felléptünk. A gimnáziumban aztán menthetetlenül elért engem is a rockzene. Kaptam egy elektromos gitárt, egy időben basszusgitárom is volt, de legtöbbet a zongoránál ültem: kikerestem a dalok harmóniamenetét, megtanultam akkordokat játszani, és egyáltalán, valamennyire zongorázni. Mikor sikerült billentyűs hangszert szerezni, azon játszottam többször átalakuló zenekarunkban. Alattunk járt Robi, a mostani könnyűzene egyik legprofibb zenésze, zeneszerzője, aki addig csak punk zenekarban játszott, de amikor lejött hozzánk az iskola penészes klubjába, ámulva néztük, hogy jár a keze a gitáron. A húrok nevét sem tudta, hallotta őket. Igaz, akkor zavarba jött, amikor elkezdtek a Deep Purple-től a *When A Blind Man Cry*-t, mert az c-mollban volt, és ő akkor még csak dúrban gitározott. Aztán összeállt az évekig azonos tagokkal működő együttes, a Kis Balázs, egyre több fellépésre hívtak, egyre több saját számunk lett, végül még majdnem egy kislemezünk is készült. Viszont a zenekarban háttérbe szorultam, jó barátom volt az

énekes, a szövegíró és a zeneszerző, akit én kezdtem gitározni tanítani, de meg is tanult igazán. Nem álltak kezemre a dallamai, és nem szerettem, hogy nekem nincsenek számaim, amiket eljátszik a zenekar, úgyhogy végül ki is léptem az együttesből, meg teljesen mégse: előzenekar lettem, szintetizátoron játszottam saját dalaimat, énekeltem a saját és Pilinszky, La Fontaine szövegeit, majd néhány Kis Balázs-számban klarinétoltam egy kicsit. Így kellett ennek lennie, már biztosan tudom, mert húsz évvel később, mikor egy este, egy hajón üldögélve javasoltam barátomnak, hogy zenéljünk együtt megint, mert nincs is annál jobb, akkor valóban összejöttünk az azóta szintén profi könnyűzenészként ismert basszusgitárosunk stúdiójában, de a vége az lett, hogy ők ketten összehoztak néhány új dalt, igaz, kaptam belőle egy CD-t. Saját, kissé dzsesszes felvételeimet elvittem a rádió akkori könnyűzenei szerkesztőjének, aki gondosan meghallgatta, és azt mondta, jobban szeretnék zongorázni, mint amennyire tudok. Ezt később sokszor tapasztaltam, hogy így van: mikor egy vidéki utazáson megláttam egy zongorát, általában kicsit játszottam rajta, kollégáim pedig mind odagyültek, és áradoztak, hogy én micsoda fantasztikusan zongorázom, mert egy sem volt köztük zongorista, vagy bármilyen

zenész. A gimnáziumot nem ott fejeztem be, ahol elkezdtem, mert egy szerelmi botrány miatt, amiben én voltam a hibás, bosszúból szétvertem szerelmem osztálytermét egy péntek délután. Szekrényajtók szakadtak le, mély lyukakat ütöttek a falon az odacsapott székek. Én persze nem tartottam titokban, hétfőn az egész osztály tudta, egy kisebb csapattal ki is vonultunk Rómaifürdőre, hogy kitaláljuk, miként lehetne megmenteni engem. Mert a portás már akkor jelentette az igazgatónak, hogy Zolit és Mikit, jó barátomat, kissé dülöngélve látta távozni az iskolából. A jeles ODB-titkár, Márta is megtudta, ki tette, és nem késlekedett jelenteni igazgatónőnknek, aki egy igazi vén, rosszindulatú, kötözködő orosz tanárnő volt, olyan, mintha az ötvenes évekből maradt volna ott, az irodájában. Másnap hívatta is Zolit és Mikit, én pedig mondtam, hogy én voltam. Volt más probléma is, mert miután két évig tanított bennünket egy kiváló magyartanár, Judit, akivel mindenről lehetett beszélni és gondolkodni, az ellenkezőjéről is, harmadik előtt már kirúgták persze, és kaptunk helyette egy kedves nénit, akinek a magyar irodalom tanítása abból állt, hogy a tankönyv vastag betűs részeit számon kérte, és rendre elégtelenre értékelte, mikor én például Ady versét a Korál együttes dalával vettem egybe a dolgozatban, vagyis viszonylag szabadabban gondolkodtam az irodalomról, mint ő. Év végén megbuktattak magyar irodalomból és történelemből, viszont magyar irodalom fakultáción ötöst kaptam, mert azt megint egy fiatalabb, bölcs irodalmárnő tartotta, Zsófi, aki szintén szerette, ha gondolkodnak a fiatalok. Azóta ott áll a bizonyítványomban, egymás alatt: magyar irodalom és nyelvtan elégtelen, magyar irodalom fakultáció jeles. Bátorság kellett ehhez a tanárnő részéről, az biztos, és nem tudom, gondolt-e rá, hogy a legrövidebb időn belül őt is elküldik az iskolából. Ahogy engem is, persze. Apámnak azt mondta a jószágosnak mutatkozó gonosz banya, hogy menjek el magamtól, hogy ne kelljen kirúgnia. Ekkor találták ki a szüleim, hogy felvételizzek a Konzervatóriumba. A szolfézsórák hiányát előbb Valival próbáltuk pótolni, úgy emlékszem, nem sok eredménnyel, aztán Mátéhoz jártam föl, az Operaház mellé, egy régi, zezugos, évszázados tárgyakkal teli lakásba, ahol a már meghalt író is lakott, és a még élő író, Máté szülei, azt hiszem, annak sem volt több eredménye, de nagyon szerettem, mert Máté zeneszerző volt, és izgalmas dolgokat mesélt akár a térben és időben távoli, akár az egészen közeli zenékről. Ágihoz még mindig jártam, és néhány hónap alatt úgy ráhajtottunk a klarinétzásra, hogy akár még föl is vehettek volna talán, de szerencsére nem oda vettek föl, hanem zeneszerzés szakra. Minthogy a Konzi szakközépiskola volt, az Állami Balett Intézet magántanulója is lettem, mert az gimnáziumi érettségét adott. De egyik iskola sem a közismereti tárgyak magas szintű elsajátításáról volt híres. A Konziban tényleg nem volt érdemes bejárni ezekre az órákra, ráadásul a rézfúvósok minden szünetben elővették a hangszereiket, és fújták, beszélni talán nem is tudtak, a Balett Intézetben voltak komolyabb órák, de mégis csak velem ült le egy délután a már fölmosott ebédlőben, az égnek álló lábú székek közé a történelem-tanár, és azt mondta, hogy ő történelem-tanár, ezért most elmondja nekem, hogy mi történt 1956-ban. 1984. volt. Nem is az volt a legfontosabb, amit elmondott, hiszen az alapvető dolgokat már rég tudtam szüleimtől, hanem az, amilyen elszántan, bátran, komolyan vette a hivatását: most is köszönöm neki ezt a tanítást. Balett-történetből én voltam a legjobb, tényleg érdekelt, valami új és érdekes volt számomra, és bántam is én, hogy a gimnáziumcsere miatt elvesztettem egy év biológiát. Az érettségi egyik írásbelijéről nyugodtan elkéstem, mert biztos voltam benne, hogy csak óvatosságból jelölték ki oly koraira a kezdés időpontját. Szüleimet telefonon hívták, én a villamoson ültem, a teremben pedig ott állt a tanár a táncosok előtt, kezében a felbontatlan borítékkal. Viszont a balett-történet szóbelin a tanár felpattant és behajtotta az ablakot, hogy ne ömöljön be a Népköztársaság útjának hörgése, hogy az egész bizottság jól hallja, mi mindent tudok a táncművészet múltjáról. A Konziban persze szenvedtem a szolféztól és a szolfézsismeretekre is alapuló összhangzattantól, de nagyon szerettem a zeneszerzésórákat, a hangszerismeretet és a zenetörténetet. Annyi szerencsém volt a szolfézzsal, hogy egy igazán elmélyült, filozofikus kérdésekkel teli zeneszerzőt, Barnabást kellett kínoznom tehetségtelenségemmel, aki azonnal megértette, hogy ő is jobban jár, ha Kosztolányi-versekről beszélget velem, mintha daltamot díktál. Életem második és utolsó zongoratanára Gábor volt, akivel szintén jól megértettük egymást. Mikor mondtam neki, hogy ne haragudjon, azért nem gyakoroltam, mert volt szerelmennél, Veránál töltöttem két éjszakát Csillaghegyen, és nappal aludnom kellett, akkor a zongorára könyökölt, sokáig hallgatott, aztán egyszer csak azt mondta, hogy nem hiszi, hogy egy kapcsolat, ami már véget ért, újratekeshető. Láttam rajta, hogy nem Verára és Csillaghegyre gondol. Aztán hirtelen felegyenesedett: na, nézzük, hol tartunk! Elővettem a kottát, amibe a darabok címe mellé mindig odaírta ceruzával a dátumot, amikor először föladta, meg hogy KG, s mikor meglátta, ellapozott: ezt fél éve játszunk, úgy látszik, nem sikerül, nézzünk egy másikat! Volt úgy, hogy egy cetlít

találtam a terem ajtaján, mikor óráim lett volna: *Zoli, gyere át a Zeneakadémiára, Stockhausent próbálnak! KG*. Két és fél évig jártam a Konziba, egy klarinétdarabomat be is mutatták, és néhány tanárnak kimondottan tetszett, de mégis éreztem, hogy nem leszek zeneszerző, nem fogja kitölteni az életemet a zene iránti elkötelezettség, mint diáktársaimét. Sokat tanultam a zeneszerzésórákon az apró darabok létrehozásával, elemzésével, stílusok elválasztásával és átmeneteivel Miklós bácsitól, ami nem csak egy jövődöbéli zeneszerzőnek lehetett hasznos, ugyanúgy segített a filmek készítésében, írásokban talán, és kocsmai beszélgetésekben is. De miért pont nekem kellett volna zenésznek lennem, amikor a családomban mindenki zenélt, de végül senki sem azzal foglalkozott. Apám mint zongoraművész rádiós, tévés és költő lett. Nővérem mint zenetudós közforgalmi pilóta, öcsém mint bőgőtanár operatőr. Gondoltam, én kihagyom ezt a kanyart, akár a katonaságot. A Zeneakadémiára készülő, fiatal zeneszerzőtanonc helyett ügyelő lettem a televízióban, kiöregedett rockzenészeket kísértem fel az Aulából valamelyik stúdióba, kávévittem a rendezőnek, és ha magamnak vettem, megálltam az Aula közepén, ott ittam meg, hogy mindenki lássa, nem másnak viszem, ez az enyém. Huszonöt évesen elkészítettem az első dokumentumfilmemet, aztán egyre többet rendeztem, ritkábban olyan filmeket, melyeket alkotásnak tartottam, gyakrabban olyan műsorokat, amelyeket szerettem, és sokszor olyat is, amit nem is szerettem, viszont pénzt kerestem vele, ami kellett, mert közben hirtelen megszületett a lányom. Zenei műsorokat is készítettem, sok népzenei produkciót, és nagyon lelkesedtem a dzsesszkoncertek felvételért, melyeknél mindig magam vágtam a kamerák képeit a közvetítőkocsiban, mert ettől úgy éreztem, mintha ujjaimmal kicsit részese lehetnék a közös muzsikálásnak. Magyarországon évtizedek óta nem készült koncertfilm, ezért tényleg páratlan élmény volt fölvenni a később díjnyertes Cantata profanát a Nemzeti Filharmonikusokkal, akiket Zsolt vezényelt, egykori konzis osztálytársam a zeneszerzésszakról. Aligha tudtam volna kidolgozni a partitúrában a kamera mozgását, plánjait, azokat a rövid snitteket, amiket aztán nem is kronológiában, hanem külön a kóruossal, külön a hangszercsoportokkal vettünk föl, ha nem jártam volna a Konziba. Közben egyre kevesebbet zongoráztam, elfelejtettem saját, improvizatív szerzeményeim alapjait is, rendeztem, néha írtam, majd végül, én ökör, megpályáztam és megnyertem egy hivatali posztot is a televízióban. Attól kezdve más panaszait kezeltem. Mégis történt nemrég valami, ami a munkahelyemen szerveződött, és nagyon kedvemre való volt. Egyik felettesem tévés rockzenekart akart létrehozni. Sokszor nem tudtam elmenni próbálni, aztán végül egyszer mégis. A próbatermet, ahol minden hangszer rendelkezésünkre állt, közösen béreltük. Játszottunk néhány dalt, amiket nem ismertem, de pár szónyi megbeszélés után egész tisztességesen tudtam hozzátenni valamit az elektromos zongorán. Aztán egy szusszanásnyi szünetben elkezdtem zongorázni az Eagles zenekar *Hotel California* című számának harmóniáit, persze nem abban a lagymatag tempóban, ahogy 1976-ban megszületett. A-moll, E-dúr/gisz, e-moll/g, D-dúr/fisz, d-moll/f, C-dúr, d-moll, E-dúr. Sorra beléptek a fiúk: a dob, a basszusgitár, a konga, a két gitár, én már csak bal kézzel nyomtam az akkordokat, a jobb kezem elszabadult, mint Robié annak idején a penészes klubban, a rádiós szerkesztő, aki egyébként zeneszerző, csóválta volna a fejét, hogy ez megint több, mint amit tudok, de a tempó és a lelkesedés fokozódott, évtizedek óta nem játszott dzsesszes futamok, ritmusok szólaltak meg a jobb kezem alatt, a fiúk egyre jobban bámultak rám, miközben szólt az egyszeri jam session, együtt zenéltünk, és azt hiszem, ettől ennyi év után extázisba estem. Utóbb nem mondtam meg a többieknek, de azt hiszem, még sohasem zongoráztam így, mint húsz év után. Kizongoráztam magamból az összes, délutáni almás küszködést, kizongoráztam magamból a barátom rockzenekarában megkötött kezem, kizongoráztam saját próbálkozásaimat, a konzis szenvedéseket, Géza zongoraóráit, sőt, még Szónyi Erzsébet példatárát is. Nem tévedek nagyot, ha azt mondom, mikor befejeztük, úgy néztünk egymásra, legalábbis én úgy éreztem, mintha egy ritkán átélhető szeretkezésen lennénk túl. Aztán nem próbáltunk többet. Ráadásul, én hamarosan meg is haltam.

